

Ювал Ной Харарі

Давід Вандермойлен • Даніель Касанаве

Sapiens

Історія народження людства

ТОМ 1

З англійської переклав Олександр Дем'янчук

Київ
BOOKCHEF
2021

*Вимерлим, загубленим і забутим.
Усе з'єднане обов'язково роз'єднається.*
— ЮВАЛ НОЙ ХАРАРІ

ВІХИ ІСТОРІЇ

РОКІВ ТОМУ

13,8 мільярда	З'являється матерія й енергія. Починається фізика. Утворюються атоми і молекули. Починається хімія.
4,5 мільярда	Утворення планети Земля.
3,8 мільярда	Поява організмів. Початок біології.
6 мільйонів	Остання спільна бабуся людей і шимпанзе.
2,5 мільйона	Люди розвиваються в Африці. Перші кам'яні знаряддя.
2 мільйона	Люди поширюються з Африки у Євразію. Розвиток різних видів людей.
400 000	У Європі та на Близькому Сході поширюються неандертальці.
400 000	Постійне використання вогню. Людина розумна з'являється в Африці.
70 000	Когнітивна революція. З'являються оповідки. Початок історії. Гомо сапієнс виходять з Африки.
50 000	Сапієнс залюднюють Австралію. Винищення австралійської мегафауни.
30 000	Винищення неандертальців. Гомо сапієнс — єдиний вид, який вижив.
16 000	Сапієнс з'являються в Америці. Винищення американської мегафауни.

12 000	Аграрна революція. Одомашнення рослин і тварин.
5 000	Перші царства, писемність і гроші. Політеїстичні релігії.
4 250	Перша імперія — Аккадська імперія Саргон.
2 500	Винайдення монет — універсальних грошей. Перська імперія — універсальний політичний порядок. Буддизм в Індії — універсальне вчення.
2 000	Імперія Хань у Китаї. Римська імперія в Середземномор'ї. Християнство.
1 400	Іслам.
500	Наукова революція. Людство усвідомлює своє невігластво і починає здобувати безпрецедентну владу. Європейці починають завойовувати Америку й Океанію. Уся планета стає єдиною ареною історії. Розвиток капіталізму.
200	Промислова революція. Сім'ю і громаду замінює держава і ринок. Масове винищення рослин і тварин.
Наш час	Люди виходять за межі планети Земля. Ядерна зброя загрожує існуванню людства. Організми дедалі більше модифікуються за свідомим дизайном, а не природним відбором.
Майбутнє	Свідомий дизайн стає головним принципом життя? Перші неорганічні живі форми? Люди стають богами?

ПОВСТАННЯ
САВАННИ

A man with glasses, wearing an orange shirt and black pants, sits in a blue armchair on a light blue surface. He is holding an open book. The background is a vast, dark blue space filled with numerous small white dots representing stars. Several spiral galaxies are visible, along with a bright, multi-colored nebula or starburst in the center. Two speech bubbles contain text in Ukrainian.

ПРИБЛИЗНО 14 МІЛґАРДІВ РОКІВ ТОМУ
У РЕЗУЛЬТАТІ ТОГО, ЩО МИ НАЗИВАЄМО
ВЕЛИКИМ ВИБУХОМ, З'ЯВИЛИСЯ МАТЕРІЯ,
ЕНЕРГІЯ, ЧАС І ПРОСТІР.

ОПОВІДЬ ПРО ЦІ
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ
ХАРАКТЕРИСТИКИ НАШОГО
ВСЕСВІТУ НАЗИВАЄТЬСЯ
ФІЗИКОЮ.

ПРИБЛИЗНО ЧЕРЕЗ 300 000 РОКІВ ПІСЛЯ ПОЯВИ
МАТЕРІЯ Й ЕНЕРГІЯ ПОЧАЛИ ОБ'ЄДНУВАТИСЯ У
СКЛАДНІ СТРУКТУРИ, ЯКІ МИ НАЗИВАЄМО АТОМАМИ.

ПОТІМ ЦІ АТОМИ ОБ'ЄДНАЛИСЯ
В МОЛЕКУЛИ.

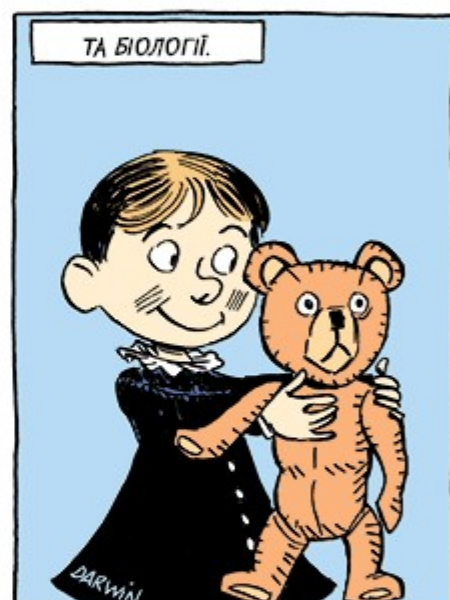
ОПОВІДЬ ПРО АТОМИ, МОЛЕКУЛИ ТА ЇХНІ ВЗАЄМОДІЇ
НАЗИВАЄТЬСЯ ХІМІЄЮ.

МАЙЖЕ ЧОТИРИ МІЛЬЯРДИ РОКІВ ТОМУ НА ПЛАНЕТІ, ЩО НАЗИВАЄТЬСЯ
ЗЕМЛЯ, ПЕВНІ МОЛЕКУЛИ ОБ'ЄДНАЛИСЯ, УТВОРИВШИ ОСОБЛИВО ВЕЛИКІ
Й СКЛАДНІ СТРУКТУРИ, ЯКІ МИ НАЗИВАЄМО ОРГАНІЗМАМИ.

ОПОВІДЬ ПРО ОРГАНІЗМИ НАЗИВАЄТЬСЯ
БІОЛОГІЄЮ.

А ВЖЕ ПОТІМ, ДЕСЬ 70 000 РОКІВ ТОМУ, ОРГАНІЗМИ ОСОБЛИВОГО
ВИДУ — ЛЮДСЬКІ ІСТОТИ — ПОЧАЛИ СТВОРЮВАТИ ЩЕ БІЛЬШ ВИШУКАНІ
СТРУКТУРИ, ЯКІ МИ НАЗИВАЄМО КУЛЬТУРАМИ.

РОЗВИТОК ЦИХ ЛЮДСЬКИХ КУЛЬТУР
НАЗИВАЄТЬСЯ ІСТОРІЄЮ.

ЛЮДСЬКІ ІСТОТИ ІСНУВАЛИ ЗАДОВГО ДО ПОЧАТКУ ІСТОРІЇ. ПЕРШІ ЛЮДИ З'ЯВИЛИСЯ ОСЬ ТУТ, У СХІДНІЙ АФРИЦІ.

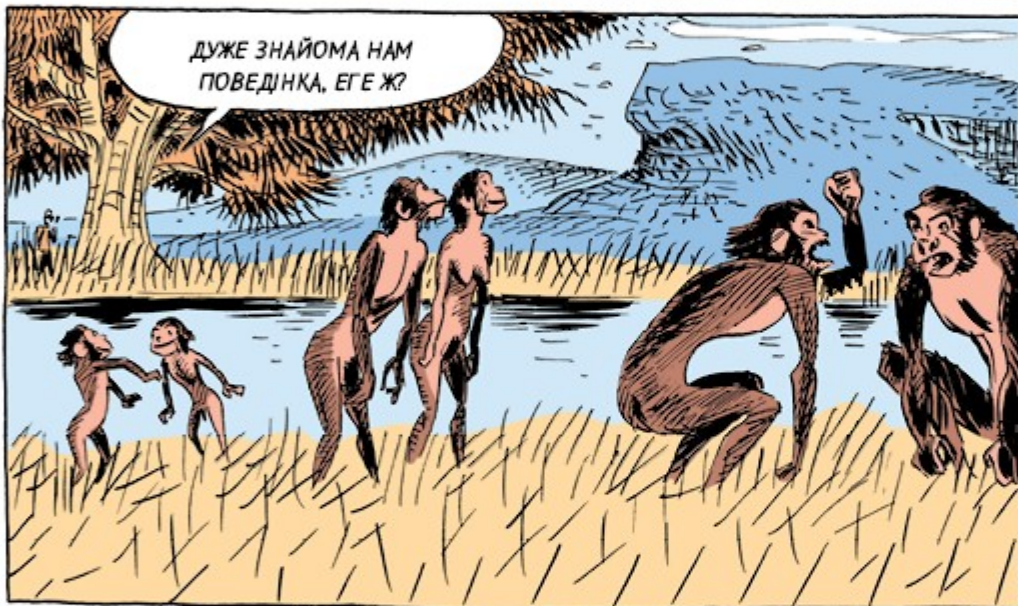
2,5 МІЛЬЙОНИ РОКІВ ТОМУ.

БАЧИШ ОТУ МАЛЕНЬКУ ГРУПУ?

ЦЕ І Є НАШІ СТАРОДАВНІ ПРЕДКИ.

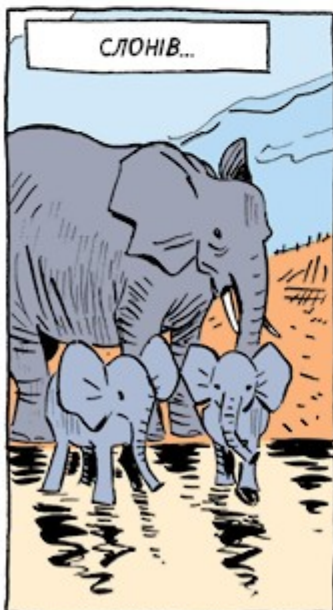
ДУЖЕ ЗНАЙОМА НАМ ПОВЕДІНКА, ЕГЕ Ж?

І ВСЕ Ж ВОНИ МАЛО ВІДРІЗНЯЛИСЯ ВІД ГОРИЛ...

СЛОНІВ...

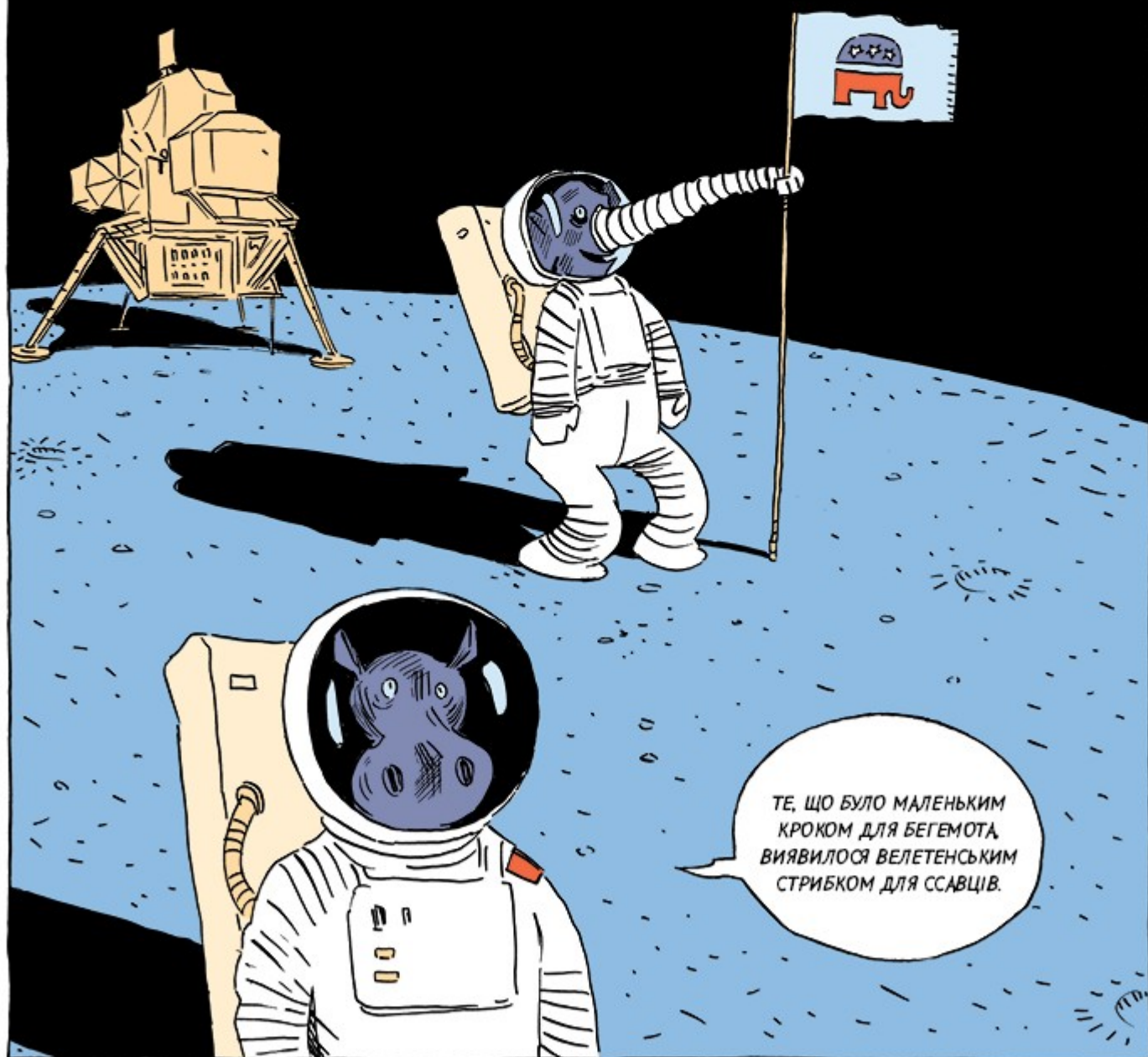
ЧИ ПТАШОК

РІЧ У ТОМУ, ЩО В ЦИХ ПЕРШИХ ЛЮДЯХ НЕ БУЛО НІЧОГО ОСОБЛИВОГО. ВОНИ ДОСІ ЗАЛИШАЛИСЯ ЗВЧАЙНИМИ ТВАРИНАМИ, ВПЛИВАЮЧИ НА СВОЄ ДОВКІЛЛЯ НЕ БІЛЬШЕ, НІЖ БАБУЇНИ, СВІТЛЯКИ ЧИ МЕДУЗИ. НІЩО НЕ ВІЩУВАЛО, ЩО ЯКОГОСЬ ДНЯ ВОНИ ПОЧНУТЬ ЗАВОЙОВУВАТИ Й ПЕРЕТВОРЮВАТИ УВЕСЬ СВІТ.

ЦЯ КНИГА ПОЯСНИТЬ, ЧОМУ ВСЕ
ПІШЛО НЕ ТАКИМ ШЛЯХОМ...

ТЕ, ЩО БУЛО МАЛЕНЬКИМ
КРОКОМ ДЛЯ БЕГЕМОТА,
ВИЯВИЛОСЯ ВЕЛЕТЕНЬКИМ
СТРИБКОМ ДЛЯ ССАВЦІВ.

ДУЖЕ ВАЖЛИВО ЗНАТИ, ЩО ПЕРВІСНІ ЛЮДИ НЕ НАЛЕЖАЛИ
ДО ОДНОГО Й ТОГО САМОГО ВИДУ.

НИНІ ЛЮДИ В УСЬОМУ СВІТІ МОЖУТЬ ВИГЛЯДАТИ
ПО-РІЗНОМУ І СПІЛКУЮТЬСЯ РІЗНИМИ МОВАМИ,
ОДНАК УСІ МИ — ОДИН ВИД, ГОМО САПІЄНС.

ЦЕ ДИВУЄ... ВРЕШТІ, ІСНУЮТЬ РІЗНІ ВИДИ КОМАХ, ЗМІЙ І ВЕДМЕДІВ... ТО ЧОМУ Б НЕ БУТИ І РІЗНИМ ВИДАМ ЛЮДЕЙ?

НАСПРАВДІ ПРИБЛИЗНО 50 000
РОКІВ ТОМУ НАША ПЛАНЕТА
БУЛА ДОМІВКОЮ ПРИНАЙМНІ
ШЕСТИ РІЗНИХ ВИДІВ ЛЮДЕЙ.
ОДИН КРИХІТНИЙ ОСТРІВ БУВ
ЗАСЕЛЕНИЙ ГНОМИКАМИ...

ДЗЕНЬ-
ДЗЕЛЕНЬ!

ХТО
БИ ЦЕ
МІГ
БУТИ?

ПЕРЕПРОШУЮ,
ХТОСЬ
ПРИЙШОВ!

ПРИВІТ, ДЯДЬКУ ЮВАЛЕ!
ЗОЄ! ДУЖЕ ВЧАСНО!
Я МАЮ ТОБІ ДЕЩО
ПОКАЗАТИ.

ЗІГРАЄМО В КАРТИ?

ЦІКАВО!
ПОЧНІМО
ГРУ?

ЗВІСНО!

ЗАЧЕКАЙ,
ТОБІ ЦЕ ДУЖЕ
СПОДОБАЄТЬСЯ!

ГОМО НЕАНДЕРТАЛЕНСІС

(прізвисько - неандерталець)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: Європа і Західна Азія
- 🕒 Жили у проміжку: між 400 000 і 30 000 років тому
- 🧠 Характерні особливості: дуже великий мозок, величезні мускули
- ✅ Сильні сторони: вижили в умовах льодовикового клімату, піклувалися про літніх і скалічених
- ❌ Слабкі сторони: жорстокі манери взаємного спілкування. Улюблений персонаж коміксів і мультфільмів.

ГОМО ЕРЕКТУС

(прізвисько - людина прямоходяча)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: по всій Азії
- 🕒 Жили у проміжку: між 2 мільйонами і 50 000 років тому
- 🧠 Характерні особливості: проіснували найдовше з усіх людських родів
- ✅ Сильні сторони: першими почали користуватися вогнем і виробляти мисливську зброю
- ❌ Слабкі сторони: упродовж тисяч років виготовляли одну й ту саму зброю

ГОМО ЛУЗОНЕНСІС

(людина з острова Лузон або людина з Каліно)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: Лузон, Філіппіни
- 🕒 Жили у проміжку: між 700 000 і 50 000 років тому
- 🧠 Характерні особливості: щойно відкритий рід - 2019 року
- ✅ Сильні сторони: пристосовані до життя в тропічних лісах
- ❌ Слабкі сторони: повна відсутність суспільних відносин

ГОМО ДЕНІСОВА

(прізвисько - денисець)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: Сибір, Східна Азія
- 🕒 Жили у проміжку: між 300 000 і 50 000 років тому
- 🧠 Характерні особливості: людина-загадка. Ідентифіковані лише за одним скам'янілим пальцем
- ✅ Сильні сторони: дуже соціалізовані. Парувалися зі Сепієнс і неандертальцями
- ❌ Слабкі сторони: встромляли пальці куди попало.

ГОМО СЕПІЄНС

(прізвисько - людина розумна)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: скрізь, навіть на Місяці
- 🕒 Жили у проміжку: від 300 000 років тому і донині. Можуть вимерти до 2100 року
- 🧠 Характерні особливості: вважають себе розумнішими за всіх інших
- ✅ Сильні сторони: добре виготовляють знаряддя, від зубних щіток і до міжконтинентальних ядерних ракет
- ❌ Слабкі сторони: страшенно самолюбні. Часто радо вірять у нісенітницю.

ГОМО ФЛОРЕСТЕНСІС

(прізвисько - людина Флореска, «гобіт»)

ВИД ЛЮДЕЙ 50 000 РОКІВ ТОМУ

- 📍 Місце проживання: острів Флорес, Індонезія
- 🕒 Жили у проміжку: між 800 000 і 50 000 років тому
- 🧠 Характерні особливості: карликовий рід. Зріст до 1 м і маса до 25 кг
- ✅ Сильні сторони: полювали на карликових острівних слонів і великих рептилій
- ❌ Слабкі сторони: домосіди - ніколи не залишали свого острова.

